MEDIA MAKONINING YOSHLARNING HAYOTIY MAQSADLARI SHAKLLANISHIGA TA’SIRI

Karimov Sanjar Sindorqulovich
Jizzax davlat pedagogika universiteti katta o‘qituvchisi

Raqamli asrning keng landshaftida media makon yoshlar o‘zaro muloqot qiladigan, o‘rganadigan va o‘z shaxsiyatini shakllantiradigan dinamik maydon sifatida paydo bo‘ldi. Ijtimoiy media platformalaridan tortib onlayn hamjamiyatlar va virtual haqiqat muhitlarigacha raqamli soha ulanish, ijodkorlik va o‘zini namoyon qilish uchun misli ko‘rilmagan imkoniyatlarni taqdim etadi. Biroq, bu virtual olam jozibasi orasida media makon va yoshlar o‘rtasida hayotiy maqsadlarni shakllantirish o‘rtasida murakkab o‘zaro bog‘liqlik mavjud.

Media makonining yoshlarning hayotiy maqsadlariga ta’siri ko‘p qirrali bo‘lib, imkoniyatlarni ham, muammolarni ham qamrab oladi. Bir tomondan, raqamli platformalar ko‘plab ma'lumotlar, ilhom va tarmoq imkoniyatlarini taqdim etib, yosh shaxslarga turli xil intilishlarni amalga oshirishga imkon beradi. Ijtimoiy media ta'sir o‘tkazuvchilar, onlayn hamjamiyatlar va raqamli kontent yaratuvchilari yoshlarning muvaffaqiyat, muvaffaqiyat va muvaffaqiyat haqidagi tasavvurlarini shakllantirib, namuna va ilhom manbai bo‘lib xizmat qiladi.

Biroq, bu imkoniyatlar bilan bir qatorda, media makon ham yoshlar o‘rtasida hayotiy maqsadlarni shakllantirish va amalga oshirishga ta'sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan muammolarni keltirib chiqaradi. Ijtimoiy media platformalarining tanlangan tabiati ko‘pincha taqqoslash madaniyatiga olib keladi, bu erda yoshlar o‘zlarining yutuqlari va o‘zlarining qadr-qimmatini Internetda targ‘ib qilinadigan ideal vakillik va standartlarga nisbatan o‘lchaydilar.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarning keng tarqalgan tabiati yoshlarning mazmunli maqsadlar qo‘yish va ularga intilish qobiliyatiga xalaqit berib, chalg‘itish va kechiktirishga yordam berishi mumkin. Bildirishnomalar, xabarlar va yangilanishlarning doimiy to‘qnashuvi diqqatni qismlarga ajratishi va vazifalar va intilishlar bilan chuqur, yo‘naltirilgan ishtirok etishga to‘sqinlik qilishi mumkin. Natijada, yosh odamlar raqamli iste'mol sikliga tushib qolishlari mumkin, bunda passiv aylantirish faol maqsadlarga intilish o‘rnini egallaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoev bu borada o‘tkir fikrlarni bildiradi: “Bugun qancha yoshlar soxta aldovlarga uchib, o‘z umrini xazon qilayotganini o‘ylab, to‘g‘risi, tunlari uxlamasdan chiqaman. O‘zingiz ayting, aziz birodarlar, bu achchiq haqiqat yuragimizga xanjar bo‘lib sanchilishi kerak emasmi? Axir, kechagina shu yoshlar, o‘zimizning qorako‘zlar, birimizning mahalladoshimiz, birimizning o‘g‘limiz, birimizning qizimiz yoki jiyanimiz edi-ku! Ular qachon adashdi, qachon noto‘g‘ri yo‘lga kirib ketdi? Biz nega g‘aflatda qoldik? Qachon, qaerda xatoga yo‘l qo‘ydik? Farzandlarimiz qachon begonalarning qo‘liga o‘tib ketdi? Nima jin urdiyu ular o‘z ota-onasi, o‘z yurtining dushmaniga aylanib qoldi? Bugun bu mudhish balo-qazoning oldini olmasak, bor kuchimizni shunga safarbar etmasak, ertaga kech bo‘ladi”[1],

Globallashuv sharoitida tashqi aloqalar, xalqaro iqtisodiy, siyosiy, ma’naviy-madaniy aloqalar jadal rivojlanib, har bir shaxsning ma’naviyati va intellektual imkoniyatlariga yangi talablar qo‘ymoqda. O‘zbekiston Respublikasi xalqaro munosabatlarning faol ishtirokchisi sifatida ushbu global maydonning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Binobarin, mamlakatimizda xalqaro andozalarga mos, yuksak ma’naviyatli va bilimli mutaxassislarni tarbiyalashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Kelgusida mamlakatimizda bunday mutaxassislarga talab ortishi kutilmoqda. Binobarin, mustahkam ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga, qat’iy hayotiy pozitsiyaga, aniq hayotiy maqsadlarga ega bo‘lgan yoshlarni tarbiyalash eng muhim vazifalardan biri bo‘lib chiqdi.

Yoshlarning hayotiy maqsadlarini to‘g‘ri shakllantirish jamiyatdagi ustuvor g‘oyalar va mafkuraviy jarayonlar bilan bo‘langandir. Milliy g‘oyaning milliy va shaxsiy maqsadlarni

[1] Мирзиёев Ш. Ватанимиз тақдири ва келажаги йўлида янада ҳамжиҳат бўлиб, қатъият билан ҳаракат қилайлик. (Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг “Ижтимоий барқарорликни таъминлаш, муқаддас динимизнинг софлигини асраш – давр талаби” мавзусидаги анжуманда сўзлаган нутқи) – Тошкент, Халқ сўзи. 2017 йил 16 июнь № 119(6813).

uyg‘unlashtirishdagi ahamiyatini ta’kidlash hal qiluvchi ahamiyatga ega. Milliy g‘oya muayyan xalqning tarixiy davomiyligini, hozirgi holatini va kelajak yo‘lini qamrab oladi. Unda xalq va jamiyat bilan aks-sado beradigan, milliy taraqqiyotning ajralmas sharti bo‘lgan ijtimoiy g‘oya sifatida namoyon bo‘ladigan asosiy manfaat va maqsadlar ifoda etiladini.

Prezident Sh.M. Mirziyoev milliy g‘oyaning asosi sifatida ta’lim, sog‘lom turmush tarzi, ilm-fan va innovatsiyalardagi yutuqlarning markaziy o‘rinni egallashini to‘g‘ri ta’kidladi. “Ta’lim va tarbiyani rivojlantirish, sog‘lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovasiyalarni taraqqiy ettirish milliy g‘oyamizning asosiy ustunlari bo‘lib xizmat qilishi lozim. Ushbu maqsad yo‘lida yoshlarimiz o‘z oldiga katta marralarni qo‘yib, ularga erishishlari uchun keng imkoniyatlar yaratish va har tomonlama ko‘mak berish – barchamiz uchun eng ustuvor vazifa bo‘lishi zarur. Shundagina farzandlarimiz xalqimizning asriy orzu–umidlarini ro‘yobga chiqaradigan buyuk va qudratli kuchga aylanadi[1].Yoshlarning katta maqsadlarni ko‘zlashi va ularga intilishi uchun keng imkoniyatlar yaratish, har tomonlama qo‘llab-quvvatlash birinchi navbatdagi ustuvor vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu strategik e’tibor yosh avlodni xalqning azaliy orzu-niyatlarini ro‘yobga chiqarishga qodir qudratli kuchga aylantirishga qaratilgan.

G‘oyalarning jamiyat mafkurasiga aylanishi uchun ilmiy, nazariy va uslubiy asoslar zarur. Faylasuf-olim J.Yaxshiliqov ta’kidlaganidek, g‘oya, eng avvalo, maqsadni bildiradi, uni amalga oshirish sari xalqni birlashtiradi, safarbar qiladi. Milliy g‘oya ijtimoiy g‘oyaning shakli sifatida millat mavjudligining butun spektrini – o‘tmishi, buguni va kelajagini qamrab oladi. U tub manfaat va maqsadlarni ifodalovchi, rivojlantiruvchi kuch bo‘lib xizmat qiladi, yuksak va bunyodkorlik g‘oyalariga asoslansa, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot va ma’naviy yuksalish katalizatori bo‘lib xizmat qiladi[2].

O‘z hayotiy maqsadlarida Vatanga xizmat qilishga sadoqatli yoshlarni tarbiyalashda O‘zbekiston milliy mafkurasining asosiy g‘oyalarini uzluksiz tushuntirish zarur. Bu milliy va umuminsoniy tamoyillarga urg‘u berishni o‘z ichiga oladigan mafkurafiy tarbiyaning muhimligini keltirib chiqaradi.

Mafkuraviy tarbiya - bu jamiyatdagi shaxslarning bilish doirasidagi falsafiy, siyosiy, huquqiy, diniy, estetik, axloqiy, badiiy, kasbiy va boshqa jihatlarni o‘z ichiga olgan o‘ziga xos dunyoqarashni shakllantirishdir. Bu jarayon ma’lum bir mafkuraga asoslangan tamoyillarni maqsadli ravishda rivojlantirishni o‘z ichiga oladi, bu bir qator etakchi e’tiqodlarni singdirish va mustahkamlash uchun tizimli harakatni ifodalaydi.

Mafkuraning ahamiyati shaxsning jamiyatdagi o‘rni va ahamiyatini idrok etish, ular o‘zini tasavvur qiladigan ijtimoiy mavqeini hisobga olish bilan chambarchas bog‘liq. Mafkuraning asosiy jihati uning shaxsning dunyoqarashiga, jumladan, uning hayotiy maqsadlari va etakchi tamoyillariga ta’sir ko‘rsatish, ularni oldindan belgilangan maqsadlarga erishishga qaratilgan muayyan ijtimoiy harakatlar va faoliyatga undash qobiliyatidadir. Bu asosiy mohiyat butun dunyo bo‘ylab mafkuralarning umuminsoniy xususiyatini ta’kidlaydi. Siyosatshunos R.Jumayev ixcham ta’kidlaganidek, “Mafkura muayyan maqsadlar yo‘lida o‘zaro ta’sirda bo‘ladigan insonlar o‘rtasidagi munosabat, kishilarning o‘zini va boshqalar orasidagi o‘rnini anglashi, baholashi va shu asosda mavjud ijtimoiy munosabatlar rivojiga yoki aksincha, uning barham topishiga qaratilgan hamkorlikdagi faoliyatining modelidir "[3].

Mohiyatan, har qanday jamiyat muayyan maqsadlar sari intilishi bilan birga, u o‘ziga xos mafkurani ham rivojlantiradi. Bu mafkuraviy asos nafaqat mafkuraviy tazyiqlarni oldini olish, balki mafkuraviy tazyiqlarni oldini olish uchun ham xizmat qiladi. Faylasuf olim S.Choriyev to‘g‘ri ta’kidlaganidek, jamiyatlar nafaqat o‘z maqsadlarini amalga oshirish, balki tashqi mafkuraviy

[1] Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси.29.12.2020. https://president.uz/uz/lists/view/4049

[2] Яхшиликов Ж.Я.,Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя –тараққиёт стратегияси. Монография – Т.: «Фан», 2017. –Б. 49

[3] Жумаев Р.З. Политическая система Республики Узбекистан: становление и развитие. – Тошкент: Фан, 1996. – С.156.

ta’sirlarga qarshilik ko‘rsatgan holda o‘zini potensial deideologizatsiyadan himoya qilish uchun[1] ham mafkuralarni faol rivojlantirmoqda.

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan modernizatsiya sa’y-harakatlarini hisobga olgan holda, yoshlarning hayotiy maqsadlari va faoliyatini milliy manfaatlar va jamiyat maqsadlariga moslashtirish ijtimoiy taraqqiyotning asosiy omili bo‘lib turibdi. Bu uyg‘unlik nafaqat milliy o‘zlikni saqlashni ta’minlabgina qolmay, balki xalqni zamonaviy landshaftda oldinga siljituvchi dinamik kuch bo‘lib ham xizmat qiladi. Ushbu fikrlardan kelib chiqqan holda, milliy qadriyatlar va intilishlarni yoshlar ongiga singdirishda, ehtimol, ta’lim va madaniy tashabbuslar orqali innovatsion yondashuvlarni o‘rganish, individual intilishlarning kengroq ijtimoiy maqsadlar bilan uyg‘un integratsiyasini yanada mustahkamlashi mumkin. Bundan tashqari, ta’lim tizimida ochiq muloqot va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish yoshlarga davom etayotgan mafkuraviy munozaraga mazmunli va konstruktiv tarzda kirishish va unga hissa qo‘shish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, media makonining yoshlarning hayotiy maqsadlariga ta’siri chuqur va ko‘p qirrali bo‘lib, imkoniyatlar va muammolarni o‘z ichiga oladi. Raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash va e'tiborni rivojlantirish orqali biz yosh shaxslarga media makonini o‘ylash va oqilona boshqarish, uning salohiyatidan foydalanib, raqamli asrda mazmunli hayotiy maqsadlarga intilishlarini xabardor qilish, ilhomlantirish va boyitish imkoniyatini berishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси.29.12.2020. https://president.uz/uz/lists/view/4049
2. Яхшиликов Ж.Я.,Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя –тараққиёт стратегияси. Монография – Т.: «Фан», 2017. –Б. 49
3. Жумаев Р.З. Политическая система Республики Узбекистан: становление и развитие. – Тошкент: Фан, 1996. – С.156.
4. Чориев С. А. Сиёсий етук шахсни шакллантириш муаммолари. Фалсафа фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент.2005.-Б.29.